

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ή

ΠΩΣ ΧΑΝΕΤΑΙ Ο ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΣ

1.

Γράφω την πρώτη φράση ενός κειμένου. Τι θα είναι άραγε; Άρθρο, διήγημα, δοκίμιο; Σύντομο, μεγάλο; Ίσως βιβλίο ολόκληρο. Ίσως τρεις φράσεις χωρίς συνέχεια. Ο υπολογιστής είναι γεμάτος από μισά, τρύπια, φαγωμένα κομμάτια. Πολλές φορές αρχίζω να γράφω μηχανικά, με τον νου άδειο. Διέξοδος σε στιγμές ασφυξίας. Ξεκινάω και όπου με πάει. Ο τίτλος μπαίνει πάντα μετά. (Αν χρειαστεί). Είμαι στην τρίτη παράγραφο. Χωρίς ακόμα να μαντεύω την τέταρτη αποφασίζω να την κλείσω. Έτσι κενή. Παρακάτω;

Τινάζομαι. Να μη σκέπτομαι τι κάνω. Να βγω από εμένα. Θέλω να ξετυλίξω μια ιστορία. Ένα παραμύθι.

Έχω μάθει (διαστροφή) ενώ γράφω να με διαβάζω σαν τρίτος. Κάθε λέξη με προβληματίζει, κάθε παράγραφος. Η ανάγνωση του κειμένου παρεμβάλλεται ανάμεσα σε μένα και στη σκέψη μου. Μόνον όταν ξεχάσω πως γράφω, νιώθω ελεύθερος να αφηγηθώ.

Τι θα πει γράφω; Τι είναι βιβλίο; Ποιος είμαι εγώ;

Είμαι αυτός που γράφει το βιβλίο. (Την ώρα εκείνη είμαι μόνον αυτό).

Για ποιον το γράφω; Για μένα; Για σας; Ποιοι είστε εσείς;

Πάντα μου φαίνονται απροσδόκητοι οι αναγνώστες μου, όταν τους συναντώ. Κάπως αλλιώς τους είχα φανταστεί. Αν αυτό το κείμενο δημοσιευτεί, ποιος θα το διαβάσει; Τώρα, αυτή τη στιγμή, κάποιος κοιτάει μέσα μου. Με ενοχλεί.

(Σαν τον επιδειξία που του αρέσει να επιδεικνύεται — αλλά ενοχλείται όταν τον κοιτάζουν).

Φαντάζομαι, υποθέτω, αναγνώστες. Να μια ψηλή γυναίκα με γυαλιά: «Πήρα το τελευταίο βιβλίο του Δήμου!». «Καλό;». «Δεν ξέρω, τώρα το άρχισα. Όλο ρωτάει — τι είναι το βιβλίο, ποιοι είναι οι αναγνώστες; Περίεργο».

Οι αναγνώστες... Όταν θα έχω πεθάνει θα υπάρχουν ακόμη αναγνώστες; Δικοί μου; Μα αφού δεν θα υπάρχω εγώ!

Δεν θα πεινάω. Δεν θα ονειρεύομαι. Δεν θα ποθώ. Τι να τους κάνω τους αναγνώστες; Η αιωνιότητα των συγγραφέων! Την αλλάζω με δέκα λεπτά αγκαλιά. Μια ζεστή σούπα το χειμώνα. Ένα ποτήρι δροσερό νερό.

Μυστήρια όντα οι αναγνώστες! (Κι εγώ τέτοιο είμαι τον περισσότερο καιρό). Άλλοι αντιδρούν με τα κείμενα. Άλλοι προσέχουν, κρατάνε σημειώσεις. Άλλοι θαυμάζουν (τι άραγε;). Άλλοι καταπίνουν σελίδες. Καταναλωτές. Μετά ξεχνάνε τι διάβασαν. Με νευριάζουν πολύ αυτοί που παρατάνε το βιβλίο πριν από το σημείο που ήθελα να προσέξουν ιδιαίτερα.

Δεν βαριέσαι. Δεν μπορώ να επέμβω. Γι' αυτούς είναι σαν να έχω ήδη πεθάνει.

Τώρα πρέπει να φύγω εγώ για ν' αρχίσει η ιστορία. (Ν' αρχίσει η ιστορία, για να φύγω εγώ).

2.

Η ιστορία αρχίζει όταν ο Ισίδωρος, ο δάσκαλος, συναντάει την Ισμήνη και ανακαλύπτει τον Παράδεισο. Τριχερό, υγρό, τρυφερό — ξέρετε ποιο! Και πόσοι δεν τον έχουν ανακαλύψει αυτόν τον παράδεισο! (Πολλοί μάλιστα λένε πως είναι ο μόνος). Αλλά ο Ισίδωρος δεν ήταν κανένας έφηβος. Ήταν άντρας πενηντάρης, παντρεμένος με παιδί. Ήταν κύριος, ευυπόληπτος και σοβαρός. Και ξαφνικά το μόνο που τον ένοιαζε στον κόσμο ήταν η σχισμή της Ισμήνης. Α! δεν ήταν συνηθισμένο όργανο. Βαθύ, δαιμόνιο σπήλαιο ηδονής. Μέγας εκτοξευτής ψυχών. Μετασχημάτιζε τη βαρειά και άχαρη ύλη σε εκστατικό ιπτάμενο πνεύμα. Θα μπορούσε να πει κανείς πως ολόκληρη η Ισμήνη (εικοσάχρονη, διάφανη, αλαφροΐσκιωτη) ήταν κτισμένη γύρω από αυτό το μουνί.

3.

Τώρα η ψηλή γυναίκα με τα γυαλιά ενοχλήθηκε. «Δεν περίμενα τέτοια γλώσσα από τον Δήμου!». Αχ, κυρία μου! να ξέρατε πόσο κόπο θέλει να είσαι ακριβολόγος. Ήθελα —έπρεπε— να πω ακριβώς αυτό. Έψαξα για συνώνυμα. Το αιδούιον μού έφερε αηδία — και οι περιφράσεις δεν έχουν ποτέ την ίδια απόχρωση. Δεν βρήκα άλλη κυριολεξία.

4.

Ο Ισίδωρος ήταν ο Κολόμβος αυτού του μυθικού κόλπου. Όχι που είχε σημασία. Από την πρώτη φορά η Ισμήνη χάρηκε σαν ώριμη γυναίκα. Έτοιμη. Αυτό το κορίτσι! Το βλέπω: Σαν ξωτικό. Στεγνός πυρετός την έτρωγε. Λιγνή, με μακριά μαύρα μαλλιά και λεπτά δάχτυλα. Τα μάτια φωτιά. Σε κοίταγε και άναβες. Περπατούσε και χόρευαν οι ρόγες της. Έτσι τρελάθηκε ο Ισίδωρος στα πενήντα πέντε του. Έγινε οπαδός μιας νέας θρησκείας. Ειδωολάτρης — ηδονολάτρης. Ο νους του όλο εκεί, σ' αυτό. Μέρα νύχτα. Να το σκέπτεται, να το ονειρεύεται και μετά να το αγγίζει, να το οσφραίνεται, να το γεύεται — και να πεινάει όλο και περισσότερο. Κι η μικρή, αναιδέστατη, να χύνει και να γελάει. Να ξεκαρδίζεται. (Έτσι είναι τα μικρά κορίτσια — δεν ξέρουν τη φωτιά και τη μοναξιά του πάθους. Για ρωτήστε μια σαραντάρα, αν μπορεί να γελάσει εκείνη την ώρα! Σκοτεινή η ερωτική μανία στους μεγάλους, που έχουν πιο κοντά τους το θάνατο. Γι' αυτούς είναι μετάγγιση ζωής. Οι μικροί παίζουν). Ο Ισίδωρος δεν έκανε μόνο έρωτα — έκανε επανάσταση. Τη μεγάλη, την τελευταία. Δεν είχε διαβάσει Reich ούτε Marcuse. Είχε όμως αναπάντεχα ανακαλύψει κάτι που είχε νόημα κι έδειχνε τον υπόλοιπο κόσμο ολότελα α-νόητο. Η επανάστασή του δεν ήταν μόνο σεξουαλική — η γνώση του ουσιαστικού τον υποχρέωνε να κατεδαφίσει κάθε τι το μη ουσιώδες. Δηλαδή τα πάντα. Δεν είχε διαβάσει Sade αλλά είχε χρησιμοποιήσει τη δύναμη του πόθου για να ακυρώσει αξίες, ιδέες, είδωλα — όλη την ανθρώπινη και θεία τάξη. Το πρόβλημα αυτού που ανακαλύπτει ξαφνικά έναν παράδεισο είναι η απληστία, η βουλιμία, ο εθισμός. Σαν πρεζάκιας που ζει από δόση σε δόση, ο Ισίδωρος δεν γνώριζε όριο. Άλλωστε καταλάβαινε πως, έχοντας γκρεμίσει τον κόσμο, δεν είχε άλλο από τη λαγνεία. Έξω από αυτήν ήταν νεκρός. Η γυναίκα του, μια χαζή, χοντρή μοσχαρούλα, δεν καταλάβαινε. Έτρεχε σε καφετζούδες και χαρτορίχτρες να της λύσουνε τα μάγια. Τα παιδιά του χωριού

γράφανε στις μάντρες «I&I», μέσα σε μια καρδιά. Οι μεγάλοι κουνούσαν το κεφάλι στα καφεενεία και οι νοικοκυρές χασκογελάγανε —με φθόνο— πάνω από τα μπουγαδόσκοινα.

Ο αυστηρός δάσκαλος είχε μετασχηματισθεί σε τραγούδι, σε παράπονο, σε λυγμό. Ένας κόμπος στο λαιμό. Έγραφε ποιήματα. Ήθελε να χωρίσει, να αλλάξει δουλειά, να μεταναστεύσει, να μεταμορφωθεί αλλάζοντας πετσί, πρόσωπο, ψυχή. Ήθελε να γίνει άλλος, Ισμήνος μέσα στην Ισμήνη.

Κι αυτή γέλαγε. Του έκανε το κέφι αλλά δεν του χαρίζονταν ποτέ. Έρωτα όσον ήθελε (κι όσον άντεχε, ο καημένος) αλλά το γέλιο εκεί. Και η απόσταση.

Της ζήτησε να τον παντρευτεί. Θα τα παράταγε όλα. Να φύγουνε μαζί! Εκείνη γελούσε. Ο Ισίδωρος δεν είχε δρόμο. Πίσω, να γυρίσει στη μικροαστική του σκονισμένη ζωή — αδύνατον. Μπροστά; Τι ήταν το μπροστά; Εκατό φορές να έκανε έρωτα με την Ισμήνη, σκεπτόταν την εκατοστή πρώτη. Δέκα ώρες ήταν μαζί της, νοσταλγούσε την ενδέκατη. Κάθε επίγειος Παράδεισος έχει όριο το χρόνο. Εκεί συνορεύει με την κόλαση.

Τότε φάνηκε ο Werner.

5.

Ως την τελευταία στιγμή σκόπευα τον τρίτο της ιστορίας να τον κάνω Ιταλό.

Έψαχνα μάλιστα και ονόματα: Edoardo, Gabriele.

Ξαφνικά μου βγήκε Γερμανός.

Πράγμα που αλλάζει όλη την ιστορία. Α! τι; Εσείς κατά βάθος είσαстан σίγουροι πως ήταν έτοιμη η ιστορία. Πως την ήξερα όλη ως το τέλος.

Τίποτα δεν ήξερα. Αυτοσχεδιάζω — όπως στο κουκλοθέατρο που παίζαμε παιδιά.

Γράφοντας έρχονται τα πράγματα. Ξεκαθαρίζουν σιγά-σιγά με τις λέξεις.

Κι όχι πάντα ταυτόχρονα. Είδατε πως δεν σας έχω περιγράψει σχεδόν καθόλου τον Ισίδωρο. Πώς είναι; Ψηλός; Χοντρός; Μελαχρινός;

Δεν ξέρω. Δεν τον βλέπω ακόμα καθαρά. Αντίθετα με την Ισμήνη, που είναι δίπλα μου σαν ζωντανή.

Τώρα αρχίζω να νιώθω και τον Werner. Ξέρω τι θα σκεφθείτε. Πως δεν είναι δυνατόν να γράφω έτσι, στην τύχη.

Αλλά δεν γράφω στην τύχη. Έχω μέσα μου κάτι σκοτεινό και ασαφές, σαν υπόκωφη μελωδία, βουβό ρυθμό και προσπαθώ να το πλησιάσω.

Όταν μια λέξη ή ένα πρόσωπο είναι σωστό, ακούω πιο καθαρά τη μουσική.

Κι όταν σας μιλάω για τη γραφή τότε το βιβλίο γίνεται διπλό. Όχι μόνο ιστορία αλλά και ιστορία της ιστορίας.

6.

Ο Werner δεν ήταν καθόλου αυτό που λέμε «τυπικός Γερμανός». Δεν ήταν ούτε ξανθός, ούτε ψηλός, ούτε ψυχρός.

Μικρόσωμος, γεροδεμένος — καστανά μαλλιά, πράσινα μάτια και ψυχή τσιγγάνου.

Γύριζε τον κόσμο με ένα χλιομπαλωμένο αυτοκινητόσπιτο — αρχαίο κλειστό φορτηγάκι με παραθυράκια και πλαστικές κουρτίνες.

Σε ένα είχε παραμείνει Γερμανός.

Λάτρευε την κλασική μουσική. Το σαράβαλό του είχε τέλεια στερεοφωνική εγκατάσταση.

Έτσι, αν ακουγόταν Schubert δίπλα στο ρέμα, Brahms στην ακρογιαλιά, Mozart στην πλαγιά του βουνού — ήταν ο Werner στα διάφορα στέκια του. Εδώ και δύο χρόνια δεν είχε φύγει από την Ελλάδα. «Γκέρασα», έλεγε. Ήταν είκοσι πέντε χρονώ. Ένα πρωί, ήρθε στην περιοχή μας. Του φάνηκε παράδεισος. Είδε και την Ισμήνη. Έμεινε.

7.

Αρχή καλοκαιριού, το σχολείο είχε κλείσει, ο Ισίδωρος ήταν άνεργος. Γύριζε όλη μέρα γύρω από την Ισμήνη.

Η Ισμήνη μια φορά άκουσε τη μουσική του Werner και ξελογιάστηκε. Βρισκόταν πάντα κάπου γύρω στο αυτοκινητόσιτο.

Δεν ήξερε από μουσική — γενικά η Ισμήνη δεν ήξερε πολλά πράγματα. Είχε βγάλει το Δημοτικό (με τον προκάτοχο του Ισίδωρου) και μετά γύριζε ελεύθερη σαν αδέσποτη γάτα. Ο πατέρας της είχε φύγει για τη Γερμανία — δώδεκα χρόνους άφαντος. Η μάνα της συζεί μ' έναν δεύτερο ξάδερφο του πατέρα, χοντρό και ασθματικό. Εκείνη τρώγεται με αυτόν — κι αυτός με τις αρρώστιες του.

Τώρα βλέπω μια εικόνα: Η Ισμήνη, μισοξαπλωμένη κάτω από ένα πεύκο ακούει τη μουσική. Πιο χαμηλά, ο Werner, έξω από το σπίτι του, σκαλίζει σκυφτός και αφοσιωμένος. (Έτσι ζει — πουλάει ξυλόγλυπτα στους τουρίστες). Λίγα μέτρα πάνω από τη θέση όπου κάθεται η Ισμήνη είναι κρυμμένος ο Ισίδωρος. Περιμένει ή παραμονεύει; Κι ο ίδιος δεν ξέρει.

Από τότε που ήρθε ο Werner, η Ισμήνη ζει σε άλλον κόσμο. Την έχει ναρκώσει η μουσική. Δεν γελάει πια, ούτε παίζει. Ακούει. Ο Ισίδωρος την έχασε. Σπάνια δέχεται ακόμα τα χάδια του, μακρινή, αφηρημένη. Κι όλο καθισμένη σε μια ακτίνα τριάντα μέτρα από το αυτοκινητόσιτο. Ούτε πιο κοντά ούτε πιο μακριά.

Ο Werner δεν έχει κάνει απόπειρα να την πλησιάσει. Σκαλίζει, μαγειρεύει, αλλάζει κασέτες. Ξέρει πως η Ισμήνη είναι εκεί γύρω — νιώθει την παρουσία της. Και περιμένει.

Τρεις άνθρωποι περιμένουν. Η εικόνα μαρμαρώνει και συνεχίζει έτσι για πολλές μέρες.

8.

Ο Ισίδωρος αισθάνεται γέροντας όταν σκέπτεται τον Werner.

Δεν είναι τα τριάντα χρόνια διαφορά. Είναι η ελευθερία. Ο Ισίδωρος νιώθει τον Werner σαν φτερό — τον εαυτό του σαν βράχο.

Ο Ισίδωρος κουράστηκε. Δεν έχει πια δύναμη ούτε να επιθυμεί. Ούτε να ζηλέψει. Παρακολουθεί τα γεγονότα σαν να βλέπει σινεμά.

Οι μέρες περνάνε, ο κύκλος της Ισμήνης δεν στενεύει. Πάντα εκεί γύρω, στα τριάντα μέτρα. Ούτε ο Werner προσπαθεί να την πλησιάσει.

Ο Ισίδωρος θαυμάζει. Νιώθει τον πόθο τους γύρω, σαν μαγνητικό πεδίο, και απορεί: Πώς αντέχουν, τόσο νέα παιδιά, να κοιτάζονται από μακριά τόσες μέρες!

Δεν επιχειρεί πια ούτε να πλησιάσει την Ισμήνη. Νιώθει πως αν την αγγίξει θα πεταχτούν σπίθες ή φλόγες.

Αισθάνεται πως το πάθος του, το τρελό, το παράφορο, έχει τώρα αντικατασταθεί με άλλο, πλατύτερο, που περιλαμβάνει και τους τρεις.

Περιμένει.

9.

Μόλις τώρα κατάλαβα γιατί δεν σας έχω ακόμα περιγράψει τον Ισίδωρο. Ο Ισίδωρος είμαι εγώ.

Τον Werner και την Ισμήνη τους γνώρισα για πρώτη φορά σε αυτό το διήγημα. Ο άλλος όμως μου φαινότανε από την αρχή πολύ γνωστός. Δεν είχε ανάγκη συστάσεων, ούτε περιγραφής.

Εγώ, βέβαια, έχω διαβάσει Reich και Sade — και δεν ανακάλυψα τώρα τον παράδεισο. Αλλά με τον Ισίδωρο μας συνδέει ο χρόνος, το πάθος — και η κούραση. Τώρα δυσκόλεψα τα πράγματα για όλους — και ιδιαίτερα για μένα που γράφω. Να δούμε πώς θα ξεμπλέξω!

10.

Εκείνο το πρωί, ο Werner άφησε τη μουσική να παίζει και κατέβηκε να λουστεί στο ποταμάκι.

Η Ισμήνη στα τριάντα μέτρα, ξαπλωμένη στα χόρτα, μασούσε σπόρια. Ο Ισίδωρος την πλησίασε.

Είχε πολλές μέρες να κάνει έρωτα κι ένιωθε τον εαυτό του βαρύ, γεμάτο σπέρμα.

Άρχισε να της χαϊδεύει τα πόδια. Καμιά αντίδραση. Ανέβηκε.

Ο Werner τους βρήκε να σπαράζουν. Στάθηκε σαν μαρμαρωμένος.

Ο Ισίδωρος, τυφλός, ούτε που τον πρόσεξε. Αλλά η Ισμήνη τον είδε.

Δεν έδειξε τίποτα. Συνέχισε, κοιτάζοντάς τον κατάματα. Απογειώθηκε σε αλλεπάλληλους σπασμούς με τα μάτια ορθάνοιχτα καρφωμένα στα δικά του.

Το σοβαρό πρόσωπό της έλαμπε, κατακαίοντας τα πάντα.

11.

Η Ισμήνη, που γέλαγε στον έρωτα!

Τώρα είναι σκυθρωπή και απότομη. Η μουσική τελείωσε. Ένα λεπτό μετά, το αυτοκινητόσπιτο ξεκίνησε βιαστικά και χάθηκε.

Κι άνοιξε ρήγμα.

Οι μέρες τώρα τρέχουν σαν φωτοαντίγραφα, ίδιες, μαυρόασπρες. Ο Ισίδωρος αποφεύγει το χωριό, τριγυρίζει στο δάσος. Κοιμάται στην άδεια τάξη. Αισθάνεται ξένος, ανεπιθύμητος. Στέκεται έξω από τη ζωή — και δεν περιμένει πια τίποτα.

Η Ισμήνη καίγεται. Τι θέλει; Τον ξένο; Τη μουσική; Την απλότητα της αθώας ηδονής; Νιώθει μέσα της άγριο θυμό, λύσσα, μανία. Της φταίνε όλοι, όλα.

Έρχεται το φθινόπωρο και ξαναρχίζει το σχολείο.